

RUSYA KİLİDİNİN ANAHTARI: KAFKASYA

Selda Meydan*

Kafkasya'nın tarih boyunca global sistem ve bu sistemin aktörleri ile ilişkisi yakın olmuştur. Tarihin en eski çağlarından itibaren çeşitli milletlerin mücadelesine sahne olan Kafkasya; dil, din ve etnik gruplar açısından dünyanın en zengin coğrafi bölgelerinden birisi iken etnik grupların çokluğu, Kafkas halklarının kaynaşmasına engel olmaktadır. Yer altı ve yerüstü kaynakları bakımından çok zengin olan Kafkasya, bu özelliğinden dolayı dünya sahnesinde bir rekabet bölgesi haline gelmiştir. (Erkek,2001).Kafkasya'nın coğrafi konumu, büyük devletlerarasında bir tampon görevi görmesine ayrıca ticaret ve ulaşımda doğu-batı ve kuzey-güney doğrultusunda köprü vazifesi yapmasına sebebiyet vermekte bu durum ise bölgenin öneminin bir kat daha artmasını sağlamaktadır. (Kantarıcı,2006:29). Kafkasya, Avrupa'nın Asya ile buluştuğu anahtar bir noktadadır. Bu anahtar nokta ile en çok ilgilenen ise Rusya'dır. Bu çalışmanın amacı SSCB'nin dağılmasından sonra giderek önemi artan Kafkasya'nın, çevresinde konumlanan ve süper güç olma yolunda günden güne ilerleme kaydeden Rusya'nın amaçlarının ana gündem maddesini oluşturmasıdır. Soğuk Savaşın son demlerinden günümüz dünyasının geldiği 2011 yılına kadar Kafkasya'nın hala daha Rusya'nın politikasının kilometre taşı oluşturması uluslararası sistemi ve politikayı oldukça yönlendirmiş ve meşgul etmiştir. Çalışmamda birçok ulusun gözbebeği olan özellikle de Rusya'nın kanatları altında olan Kafkasya'da geçmişten bugüne yansıyan ve kapanmayan yara haline gelmiş çatışmalardan biri olan Gürcistan sorununu ele alacağım. Gürcistan Kafkasya yelpazesini oluşturan ulusların ana damarını teşkil eder. Son olarak da Gürcistan ile Rusya arasında tarih sahnesini meşgul eden ve şekillendiren çatışmaları değerlendireceğim.

1. RUSYA'NIN KAFKASYA POLİTİKASI

Rusya'nın Kafkasya'ya önem vermesinin başlıca sebebi jeostratejik önemidir. Tarihin de bize gösterdiği üzere Rusya'nın en büyük emeli güney sınırlarını genişletmek ve bir güvenlik çemberi oluşturmak için sıcak denizlere inmek istemesidir. Bilindiği gibi Rusya'nın, bir dünya gücü olmaya başladığı yıllardan beri takip ettiği sıcak denizlere inme siyasetinin daima üç ayağı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Balkanlar yoluyla İstanbul ve Boğazlar bölgesine inerek Ege ve Akdeniz'e açılan kıyılara hakim olmak, ikincisi Kafkasları bir hareket üssü olarak kullanmak suretiyle Doğu Anadolu'yu ele geçirerek İskenderun Körfezine ve dolayısıyla Akdeniz'e inmek ve üçüncüsü yine Kafkasları hareket üssü şeklinde kullanarak İran üzerinden Hint Okyanusu'na ulaşmaktır. (Yanar,2002:56). Ayrıca Kafkasya'nın Rusya için iki özelliği bulunmaktadır. Bunlardan biri Asya'daki rakipleri Türkiye ve İran ile buluşma noktası olması; ikincisi ise Kafkasya'nın Orta Asya'nın kapısı durumunda olmasıdır. Rusya, Kafkasya'yı kontrolü altında tutarak bir tampon bölge oluşturmak istemiştir.

18.yüzyıldan itibaren belirginleşen ve yayılcı bir siyaset anlayışını benimseyen Rus dış politikası, ülkenin güvenliği ve ekonomik gelişimi için çok önemli görülen hedef bölgelere yönelmiştir. Söz konusu bu bölgeler Baltık, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya bölgeleridir. Rusya'da hangi idare ve rejim iktidarda olursa olsun bu bölgelere yönelik dış politika değişmemiş, sadece ilgili dönemin koşullarına uygun biçimde kılıf değiştirilerek sürdürülmüştür (Kanbolat,2001:166-167).

KAFKASLARDAN GÜNÜMÜZE YANSIYANLAR

Rusya ve Gürcistan arasındaki sorun uzun yıllara dayanmaktadır. Eski Sovyetler Birliği zamanında durgun bir dönem geçiren bölge, Sovyetlerin dağılması sürecinin ardından pek çok bağımsızlık hareketine sahne oldu. Rusya Federasyonu'na bağlı Kuzey Osetya ile birleşmeyi isteyen Güney Osetya ve Gürcistan arasındaki gerginlik 1989 sonlarından itibaren

artış göstermiştir.20 Eylül 1990 tarihinde Güney Osetya'nın "Demokratik Güney Osetya Sovyet Cumhuriyeti"ni ilan etmesiyle ok yaydan çıkmıştır. Tam da bu noktada Gürcistan, söz konusu bölgenin özerk statüsünü kaldırdığını açıklayarak çatışmayı iyice içinden çıkılmaz bir hale sokmuştur. Nitekim bu gelişmeden sonra, 1991'de Gürcü birliklerinin başkent Tshinvali'ye (*Gürcistan'ın topraklarında olduğunu savunduğu, Rusya'nın ise askerî açıdan desteklediği, fiilî bağımsızlığı dünyaca tanınmayan Güney Osetya'nın başkentidir*) girmesiyle çatışmalar tarih sahnesinde yer almaya başlamıştır. Bölgedeki denetimi sağlamak üzere başlatılan ateşkes çağrıları bir başka sorunu doğurmuş ve çatışma 2008 yılına dek süregelmiştir. Gürcü birliklerinin 7–8 Ağustos 2008'de “istikrar ve düzeni hâkim kılmak ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü yeniden tesis etmek” amacıyla Güney Osetya'ya yönelik kapsamlı bir askeri operasyona kalkışması Kafkasya'da, Rusya ile Gürcistan arasında var olan anlaşmazlığı çatışmaya dönüştürmüştür. Abhazya ve Güney Osetya'nın siyasi arenadaki konumlarının bağımsızlığın ilanından bu güne Gürcistan'ın Rusya ile olan siyasi ilişkilerine paralel olarak değişim gösterdiği görülmektedir. Gürcü yönetimlerinin Rusya'ya yakınlaşarak “dengeli” bir siyasi politika izlemeye başladığı dönemlerde Rusya'nın bu bölgeleri baskı altına aldığı ve sınırlandırdığı, Batı dünyasına yaklaştıkça da destekleyerek bağımsızlıklarını kabul yönünde umutlandırdığı görülmektedir. Rusya ile Gürcistan arasındaki ilişkiler Mikhael Saakasvili'nin iktidara gelişiyle sonuçlanan “Güller Devrimi” sonrasında hızlı biçimde gerginleşti. Merkezine Abhazya ve Güney Osetya'nın statülerinin oturduğu Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü ilgilendiren çekişme, tarafların sert söylemleriyle sürekli olarak çatışma potansiyelini bünyesinde barındırdı. Gürcistan'ın Batı dünyası ve onun kurumlarının tam ve güvenilir bir parçası olma politikası, özellikle NATO üyeliği bağlamında, Rusya tarafından bir tehdit olarak değerlendirildi.

Bu süreçte, Saakasvili'nin iktidara geldiği günden itibaren izlediği mücadele stratejisi Gürcistan'ın toprak bütünlüğü meselesinin uluslararası bir meseleye dönüştürülerek çözülmesi üzerine kuruludur. Bu bağlamda Saakasvili, Rusya'yı Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün önündeki asli engel biçiminde tanımlamaktaydı. Rusya'nın da Gürcistan'ın Batı yanlısı tutumu ve NATO üyeliği vizyonunu kendisine doğrudan tehdit biçiminde değerlendiren yaklaşımı, bölgesel sorunları kendisini yeniden ve yeniden üreten bir tür döngüye mahkûm etmiştir. Bu bağlamda diğer bir deyişle Saakasvili'nin kendisi hatalı biçimde Abhazya ve Güney Osetya meselelerini Rusya-Gürcistan meselesi olarak ele aldı, fiili Abhaz ve Oset yönetimlerini göz ardı etti. Hatta alternatif sürgünde yönetimler tesis ederek fiili yapıları yok sayma politikasını geliştirerek bir adım öteye taşıdı. Bu yaklaşım, Abhaz ve Osetleri Tiflis'e yabancılaştırarak, müzakereleri imkânsız kılmamanın ötesinde, Rusya'nın siyasi bir manevra alanı görerek oyunun belirleyici aktörü konumunu elde etmesine yol açtı. Gürcistan'ın BDT (Bağımsız Devletler Topluluğu) üyeliği karşılığında Abhazya'ya ambargo uygulayan Rusya'dan, Abhazya'nın bağımsızlığını tanıyan Rusya'ya geçiş bu yaklaşımın sonucudur. Son çatışmalar ve Rusya'nın bu iki bölgenin bağımsızlığını tanımasıyla geline noktasından sonra artık, Abhazya ve Güney Osetya'nın Gürcistan'ın idari/siyasi/toprak bütünlüğüne geri dönmesini beklemek hayalcilik gibi gözükmektedir. Rusya'nın aldığı tanıma kararının Gürcistan'ın toprak bütünlüğü bağlamında geri dönülemez bir süreci başlattığı görülmektedir.(Çelikpala, Mitat, Uluslararası İlişkiler Bölümü,TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi,Nisan 2009

* Trakya üniversitesi Uluslararası ilişkiler bölümü 3.sınıf öğrencisi